№ 25 (173) Vilnia, 20 vieraśnia 1938 h. Hod XI.

Chryścijanskaja Dumka

BIEŁARUSKI ČASAPIS — VYCHODZIĆ TRY RAZY U MIESIAC

Сям‘я — дапаўненьнем школы

Прыйшла восень і паклікала нашых дзяцей у школу. Хто хоча і хто ня хоча, але мусіць ісьці, бо такі школьны закон. Беларускім дзецям належыцца беларуская школа. Шкада, што ў нас гэтага так як і няма!

З гэтай нагоды мы робім гэткія ўвагі. Усіх сілаў далажыць трэба, каб беларускія дзеці, вучачыся ў польскіх школах, трымаліся так-жа і свайго роднага беларускага. Гэта ім на‘т лёгка зрабіць, але тады, калі яны стала будуць паддзержываць жывую лучнасьць з бацькамі. Як праз два месяцы вакацыяў нашы дзеці глыбака занурыліся ў атмасфэру беларускую толькі дзеля таго, што яны ў сваей хаце цалком аддаліся беларускаму спосабу жыцьця, так і далей праз школьны год беларускім дзецям нельга зрываць з беларускім жыцьцём у сваей хаце.

Мы гэта шчыра падчыркаваем, бо мы відзім, што з намі робіцца, калі мы пра гэта забываемся, Нам трэба свайго народу не адракацца, але наадварот — сваё роднае беларускае ў сабе нам аджывіць трэба, узмацаваць і беларусамі астацца. Нашым дзецям у сваей хаце ня чураючыся чужога, трэба также навучыцца любіць і цаніць усё тое, што ёсьць сваё роднае, беларускае! Вернецца тваё дзіця з польскай школы ў хату, тады, ты бацька, вазьмі яго і павучы пабеларуску. Якая там ня была-б твая гэна навука, але яна надта многа для дзіцяці памагае. З такім дзіцём даўжэйшы час трэба пагаварыць пабеларуску, нешта прачытаць яму з беларускай кніжкі, або на‘т запяяць яму беларускую песьню!

У гэтым усім надта многа паможа дзіцячы часапіс „ЗОРКА“. Беларускія бацькі хай добра прыпільнуюць гэту справу, каб іх дзеці чыталі сваю родную „Зорку“. Дзеці таксама хай дамагаюцца ад бацькоў, каб у іх хаце была „Зорка“!

Беларуская сіла гэта беларускія дзеці. Яны павінны астацца пры нас і ўсе беларускія. Цяпер наш беларускі фундамант гэта наша родная хата, гэта наша здаровая беларуская сям‘я і наша беларуская вёска! Гэта ўсё — гэта наша найлепшая беларуская школа, якой пазбавіць нас ня можа ніхто, і якая вывядзе беларускі народ на дарогу лепшага й сьвятлейшага жыцьця.

Кс. В. Ш.

* * *

Сказаць людзям?
Ды што ў тым карысьці!
Сказаўшы—людзі не паверацъ;
Словы, словы... —
сухога дрэва лісьці,
Ня вам душу жывую мерыць.

У ярме жыцьця —
бяз радасьці і ласкі,
Ў чаканьні зьнекуль нейкай [зьмены
Жыцьцё!
Ты не падобнае да казкі,
Не маніш голасам сырэны.

Да вас, вякі,
да сонца
і да зораў,
Нашу у сэрцы крыўды многа
Нашто зямлі
так многа між разораў
І столькі зблытаных дарогаў?!

„Сінія балоты“.
1938.

М. МАШАРА

Raźviazańnie Sojmu i Senatu

Prezydent Polskaj Rečypaspalitaj dekretam z 13 vieraśnia 1938 h. raźviazaŭ Sojm i Senat. U matyvach dekretu Prezydent padaje, što ad apošnich sojmavych i senackich vybaraŭ u nutranym žyćci Polšču źmianiłasia pałažeńnie i ŭzrasło ŭ šyrokich masach Narodu zrazumieńnie patreby bolš dziejnaha supracoŭnictva dla Dziaržavy. Prezydent adznačaje, što ad novaha Sojmu i Senatu budzie čakać zaniaćcia stanovišča ŭ spravie vybarnaj ardynacyi ŭ Sojm i Senat.

Adnačasna Prezydent vydaŭ dekret, jakim naznačaje novyja vybary — hałasavańnie ŭ Sojm na dzień 6 listapada, a ŭ Senat na dzień 13 listapada 1938 h.

Uvaha: Zhodna z vybarnym zakonam pradvybarnyja čynaści ŭžo pačalisia ad dnia 14 vieraśnia 1938 h.

Padhatoŭka da samaŭradavych vybaraŭ i vybaryŭ Sojm i Senat

Apošnimi časami da 13 h. m. uva ŭsiej Polšču jšła padhatoŭka da vybaraŭ u haradzkija, vałasnyja i pavietavyja samaŭrady. Da hetych vybaraŭ hatavaŭsia ŭrad, hatavałasia zarhanizavanaje polskaje i niapolskaje hramadzianstva. Vydana novaja („Dz. U." z 16 žniŭnia 1938 h.) samaŭradavaja vybarnaja ardynacyja, a Premjer uradu hien. Słavoj-Składkoŭski daŭ specyjalny zahad u svaim rasparadžeńni z 9 vieraśnia siol., kab vybary adbyvalisia biez nijakaha nacisku z boku dziaržaŭnaj administracyi i ahułam svabodna pavodle vybarnaha zakonu.

Pobač z pryhataŭleńniami da samaŭradavych vybaraŭ uradu, hatavałasia ŭradavaja arhanizacyja OZN. hatavałasia PPS, „Stron. Ludove" i mnohija inšyja palityčnyja hrupy.

U hetym času, zusim nieŭspadzieŭki, Prezydent Polskaj Rečypaspalitaj dekretam z dnia 13.IX. 1938 h. raźviazaŭ Sojm i Senat, vyznačajučy adnačasna novyja parlamanckija vybary — u Sojm na dzień 6, a ŭ Senat 13 listapada 1938 h.

Zrazumieła, što adnačasna parlamanckija i samaŭradavyja vybary adbyvacca nia mohuć; a dzieła taho, što čynnaści parlamanckich vybaraŭ užo pačalisia, — samaŭradavyja vybary adbuducca paśla vybaraŭ u Sojm i Senat.

Pry hetym treba adznačyć, što i hetyja parlamanckija vybary ad budučca pavodle taje-ž samaje vybarnaj ardynacyi i peŭnie-ž takim sposabam, jak byli vybrany raźviazanyja ciapier Sojm i Senat.

Prošłyja parlamanckija vybary adbyvalisia pry ŭstrymańni Stronnictva Ludovaha, PPS, endecyi i inšych polskich palityčnych uhrupavańniaŭ. Ustrymalisia tady ad učaścia ŭ vybarach i Biełarusy. Dziejnaje ŭčaście ŭ tych vybarach brała tahačasnaja ŭradavaja arhanizacyja BBWzR.

Jak sapraŭdy buduć adbyvacca ciapierašnija vybary ŭ Sojm i Senat i jakija palityčnyja ŭhrupavańni voźmuć u ich aktyŭnaje ŭčaście, pakaža skoraja budučynia. Ciapier možna ścvierdzić tolki adno, što OZN užo ŭvieś svoj arhanizacyjny aparat nastaviła na rasšyreńnie svajej pradvybarnaj prapahandy ŭ Sojm i Senat. U štabie OZN užo ciapier spadziajucca mieć u Sojmie 120 svaich pasłoŭ. Cikava, kamu OZN pakidaje 88 mandataŭ u Sojmie, spadziajučysia być tam z imi ŭ bolšaści?..

K. M—č.

AD. STANKIEVIČ

Biełaruski Chryścijanski Ruch

Histaryčny narys.

RAZDZIEŁ VIII. 24)

Abnaŭleńnie BChD i ŭhłybleńnie pracy.

(1925—1930).

§ 4. — BChD i: Sialanska-Rabotnickaja Hramada, kamunisty, Bieł. Nac. K—t u Vilni.

BChD, jak bačyli my vyšej, u paraŭnańni z jaje daŭniejšaj, mienskaj prahramaj, abnavilasia hruntoŭna. Hałoŭnyja matyvy hetaj abnovy byli čysta ideovyja. Ludzi, jakija kiravali hetaj arhanizacyjaj, zaŭsiody pracavali nad biełaruskaj ideolohijaj, zaŭsiody šukali ideovych šlachoŭ, adpaviednych da času i patreb biełaruskaha narodu. Pakul adnak byŭ adziny front u biełaruskim hramadzianstvie i pakul było supracoŭnictva roznych kirunkaŭ na padstavie biełaruskaj nacyjanalnaj idei, — ideolohičnaja i praktyčnaja praca BChD ahułam była davoli vialaja. Kali-ž u 1925 h. z lohkaj ruki „Hramady" pamiž biełaruskimi palityčnymi hrupami pačałasia adbyvacca rasučaja i varožaja dyferencyjacyja, tady ažyviłasia i BChD. Takim čynam, apracha pryčyn pryncypovych, unutrana-chadeckich, byli pryčyny i źvierchnija, što panukali BChD da abnovy i bolš intensyŭnaj pracy. Takoj hałoŭnaj pryčynaj była „Biełaruskaja Sialanska-Rabotnickaja Hramada".

Gieneza „Hramady" hetkaja. Niekatoryja biełaruskija dziejačy, jak Taraškievič i inš. zaŭsiody trymalisia polskaj oryjentacyi, spadziajučysia, što Polšč pamoža paŭstać Biełarusi. Nadziei hetyja adnak akančalna raźvieilisia, kali, nia hledziačy na vialikija biełaruskija zdabyčy ŭ vybarach u polski Sojm u 1922 h. (11 pasłoŭ i 3 senatary), i na padtrymlivańnie hałasami Bieł. Pas. Klubu ŭradu gienerała Ul. Sikorskaha (1922.XII—1923 h.) polskija ŭrady i palityki badaj usich kirunkaŭ ani dumali raźviazvać biełaruskaj u Polšču prablemy, viadučy planova i vytryvała palityku asymilacyi praz polskuju palityčnuju, kulturnuju i ekanamičnuju ekspansiju na biełaruskich ziemlach.

Voś-ža treba było šukać vychadu. U Bieł. Pas. Klubie pačalisia haračyja ideolohičnyja sprečki. Skončylisia jany ŭreście tym, što ŭ 1925 h. letam hrupa biełaruskich pasłoŭ na čale z Taraškievičam vyjšła z Klubu i załažyła Hramadu. Była heta, jak potym vyjaśniłasia, marksickaja, demahohičnaja, zbližanaja da kamunizmu, zorjentavanaja na Savietу, biełaruskaja arhanizacyja. Vidać heta častkova z prahramy „Hramady" (1926 h.), a tak-ža z usiej jaje dziejnaści, jakoj daviałosia mnie być blizkim śviedkam. Na narodnyja biełaruskija adnak spravy źviartała jana ŭvahi mała, a najbolš na spravy sacyjalnyja ŭ duchu marksizmu.

Biełaruskija-ž pasły, što astalisia ŭ Klubie (pradstaŭniki BChD i Sialanskaha Sajuzu) pierajšli bočnajŭ apazycyju da polskich uradaŭ i pačali siarod bie-

Sučasnaje pałažeńnie žydoŭskaha narodu

Paśla suśvietnaj vajny, jakaja zakončyłasia kličam „samaaznačeńnia narodaŭ," była padniata sprava vyrašeńnia pałažeńnia tak-ža j žydoŭskaha narodu. „Miratvorcy" XX stahodździa prablemu žydoŭskaha narodu vyrašyli prajektam utvareńnia ŭ Palestynie žydoŭskaj dziaržavy. Rezultat hetaha prajektu — abiacanki, nijaki Žydy nadalej astalisia niedziaržaŭnym narodam, jak nieterytoryjalnyja nacyjanalnyja mienšaści va ŭsich dziaržavach śvietu. Hetak-ža pakinuty „nacyjanalnymi mienšaściami" až u niekalkich dziaržavach na svajej rodnaj ziamli Biełarusy i Ukraincy, a tak-ža padparadkavany zakonam „nacyjanalnych mienšaściaŭ" Słavaki, Baski, Katalońcy, čaść Litoŭcaŭ i inšyja mienšyja narody.

Pałažeńnie „nacyjanalnych mienšaściaŭ" u ciapierašnija časy viedamaje — ciažkoje i žorstkaje! Aźviarełý nacyjanalizm dakučaje i Žydom i ŭsim inšym „nacyjanalnym mienšaściam." Hety źviaryny nacyjanalizm adnosna Žydoŭ pierajšoŭ užo ŭ formu rasavaj nienaviści i adusiul namahajecca vyhaniać ich u Palestynu. A pałažeńnie Žydoŭ u Palestynie nia lepšaje, jak i ŭ eŭrapejskich dziaržavach Pradstaŭlajecca jano hetak:

Treba viedać, što nia całaja Palestyna, ale tolki častka jaje, katoruju, Anhlija zaniała ŭ 1917 h., abvieśčana h. zv. deklaracyjaj Balfura žydoŭskaj dziaržavaj. Pry hetym Anhlija zusim nie adrakłasia ad hetaj častki Palestyny, pakidajučy sabie mandat nad joj ad Lihi Narodaŭ. Nievialikaja heta terytoryja — usiaho 23,315 kv. kilm., na jakoj žyvie ciapier paŭtara miljona nasielnictva: kala 250 tysiač žydoŭ, 200 tysiač chryścijan i bolš miljona arabaŭ; naturalnyja bahaćci hetaj krainy nievialikija i nie nadzvyčajnaja ŭradžajnaść ziamli. Prybyvaje tudy z usiaho śvietu žydoŭ vielmi mnoha, kraj pieranasielajecca i heta ŭzburaje miajscovych arabaŭ, jakija ciapier zbrojna paŭstajuć i praciŭ najezdu tudy Žydoŭ i praciŭ arhanizacyi tam žydoŭskaj dziaržavy.

Treba viedać, što Anhlija, zaniaŭšy Palestynu, abvieściła tam pad svaim pratektaratam niezaležnaść žydoŭskaj dziaržavy, majučy na ŭviecie pradusim tolki svaje ŭłasnyja intaresy — mieła na ŭviecie razbudovu naftovych provadaŭ z Mosula praz Palestynu da Mižziemnaha mora, a žydoŭskaja dziaržava mieła być storažam hetych anhielskich provadaŭ. Inšaj prahramy ŭ spravie ŭtvareńnia žydoŭskaj dziaržavy Anhlija nia mieła i nia maje. Adnačasna Anhlija abiacała i arabam pamahčy abjadnacca i stvaryć ahulna-arabskuju dziaržavu, kab pastavić ich praciŭ Turcyi Kali vyjaśniłasia, što heta byli tolki abiacanki, dyk araby paŭstali praciŭ anhielskich planaŭ tvareńnia žydoŭskaj dziaržavy ŭ Palestynie i padniali zaŭziatuju baraćbu, nie vyklučajučy i aružnaha vystupleńnia, praciŭ žydoŭskaha zasilla, vyhaniajučy Žydoŭ z promysłu, ziemlarobstva, handlu i ramiasła. U hetaj baraćbie razharełasia i nacyjanalnaja nienaviść Anhielskaja ŭłada pajšła arabam na ŭstupki i ahraničyła pryjezd žydoŭ u Palestynu. Ale i heta nie ŭspakoiła arabaŭ. Tady Anhlija rašyła padzialić Palestynu na try častki: 1) žydoŭskuju, 2) — arabskuju i 3) — anhielskuju mandatovuju. Hety prajekt dla Žydoŭ zusim niavyhodny i niezdavalaje arabaŭ. Araby niezdavoleny, što hetym padziełam zahaniajuć ich u nutranyja harystyja i nieŭradžajnyja vakolicy, a žydy — što praznačanaja hetym padziełam dla ichniaj dziaržavy častka Palestyny vielmi husta zasielana i hetym vyklučaje mahčymaść dalejšaha pierasialeńnia Žydoŭ u Palestynu,

---

łaruskich mas pracu ŭ kirunku pradusim nacyjanalnym, orjentujučysia pradusim na svoj narod i na jaho ŭłasnyja siły. Haloŭnuju rol u biełaruskim niehramadaŭskim palityčnym žyćci ihrała BChD. Hramada pajšła šyroka ŭ narod, u masy. Heta-ž samaje — inšymi tolki sposabami i biez takoha razmachu — rabiła i BChD. Pačaŭsia antahanizm i ŭreście ideovaja baraćba i ŭzajemnyja kanflikty. Siła fizyčnaja, masavaja była jaŭna pa staranie Hramady, a siła ideolohičnaja biełaruskaja, siła maralnaja — pa staranie BChD. Hetym mieracca i ŭzajemnyja ich adnosiny. Hramada imknułasia da taho, kab utapić BChD u svajej masie i hetym jaje akančalna źniščyć. Uznoŭ-ža BChD, abnaŭlajučysia prahramova, pracujučy nad biełaruskaj nacyjanalnaj ideolohijaj, vykazvała ŭsiu ŭnutranuju pustatu Hramady i hetym ustrymlivała ad jaje elementy bolš razvažnyja, intelihientnyja i tvorčyja. Vyniki adnak hetaj baraćby, kali jšło ab ich bok źvierchni, byli niaroŭnyja. U biełaruskaj pravasłaŭnaj masie front BChD jaŭna łamaŭsia i korčyŭsia. Astalisia Biełarusy kataliki. Tut najsilniejšyja akazalisia akopy BChD. Chutka ŭciamiła heta Hramada i tut pačała svaje ataki. Z hetaj metaj u 1926 i 1927 h. vydavała jana łacinkaj „Biełaruski Zvon", časapis naskroś demahohičny, jaki mieŭ na mecie nie ideolohičnuju baraćbu z BChD, ale aplavańnie i źniščeńnie jaje, jak takoj.

Pachod hety Hramady na BChD mieŭ svaju sankcyju, mieŭ vyšejšaje bahasłavienstva. Paśla razhromu Hramady polskimi ŭładami, padčas sudovaha pracesu, pakazałasia, što Kamintern byŭ vydaŭšy specyjalnuju instrukcyju nieabchodnaści raźbivać BChD. Instrukcyja hena znachodzicca ŭ aktach spravy niekatorych hramadaŭcaŭ. Nadta mahčyma, što instrukcyja hena była vydana ŭ pieršuju čarhu dla KPZB, ale zatym, što padčas dziejnaści Hramady trudna było aznačyć hranicu miž Hramadoj i KPZB, dyk adnolkava hena instrukcyja abaviazvała i Hramadu.

Kali ŭžo zajšła hutarka ab blizkaści Hramady i kamunistaŭ, dyk uspomnim tut tak-ža asobna i ab ich adnosinach da BChD. Adnosiny hetyja pryncypova byli takija samyja, jak i hramadaŭskija, a praktyčna, jasnaja reč, jašče horšyja. U pačatku vieraśnia 1926 h. adbyłosia pasiedžańnie pašyranaha plenumu Centr. K—tu KPZB. Miž inšym na henym pasiedžańni była pryniata rezalucyja ab biahučych zadańniach KPZB. U treciaj čaści hetaj rezalucyi, u punkcie 16, miž inšym čytajem: . . „Winna być wzmocniona walka z Chadecją białoruską (Ks. Stankievič), prowadzącą za pomocą swego aparatu klerykalnego szeroką robotę polityczną wśród włościanstwa Zach. Białorusi (Wileńszczyzna, Grodzienszczyzna)"...[1])

Asabliva-ž ahresyŭnyja, pazbaŭlenyja całkom kulturnaści i etyki, adnosiny kamunistaŭ da BChD byli, pačynajučy ad 1926 h., kali ŭ BSRR raspačałasia žorstkaja baraćba z biełaruskim nacyjanalnym rucham, viedamaja pad nazovaj baraćby z nacdemami. Dovadami hetkich da BChD adnosinaŭ ka-

1) Akt abvinavačańnia ŭ spravie hramadaŭcaŭ. 24.XII. 1927. Vilnia, bač. 32.

Z nahody pieranosinaŭ dyrektara M. Ancukieviča

Na pačatku sioletniaha školnaha hodu da vilenskaha biełaruskaha hramadzianstva dajšła tryvožnaja viestka ab pieranosinach dziaržaŭnymi ŭładami dasiulešniaha dyrektara Vilenskaj Biełaruskaj Himnazii (filii Dziaržaŭnaj Himnazii im. Mickieviča) na pasadu vučyciela ŭ... Łomžu. Viestka heta akazałasia praŭdzivaj i tryvoha biełaruskaha hramadzianstva abiarnułasia ŭ žal i pačućcio kryŭdy. Čamu? Nadta prosta.

M. Ancukievič — heta byŭ čałaviek sapraŭdy na svaim miescy, čaho nia možna skazać ab usich jaho papiarednikach. Pryniaŭšy na siabie abaviazak dyrektara Biełaruskaj Himnazii, jon dobra zrazumieŭ, što jon musić być tolki dyrektaram i tolki pedahoham uzhadavaŭcam. I sapraŭdy jon tolki hetkim byŭ na svaim tak adkaznym stanoviščy. Jakoj-niebudź palityki ŭ škole, jakoj-niebudź staronnaści ci niespraviadlivaści da vučniaŭ u dyrektara M. Ancukieviča nia było i zvańnia. Dyk nia dziva, što pieranosiny jaho biełaruskaje hramadzianstva ŭvažaje jak svajho rodu biełaruskuju žałobu.

Aprača-ž hetaha biełaruskaje hramadzianstva hetyja pieranosiny dyrektara adčuvaje jak svaju nacyjanalnuju kryŭdu. Naznačany jon na stanovišča vučyciela ŭ Łomžu, dzie nia budzie mahčy mieć nijakaj styčnaści z biełaruskaj moładziaj, z biełaruskim narodam, dla jakoha, jak biełarus, pavinien pracavavać pradusim.

Na raźvitańnie dyrektaru M. Ancukievičcu składajem pažadańnie, kab spakojna pieranios hety ŭdar, vytryvaŭ na tym stanoviščy, dzie jamu zahadana pracavać i dačakaŭ jašče papracavać u svajej rodnaj biełaruskaj škole, paśviačajučy biełaruskaj moładzi svaje siły, svaju viedu i pedahohičnaje daznańnie.

M. K.

praśledavanych ciapier u niekatorych dziaržavach śvietu.

Hetak voś pradstaŭlajecca pałažeńnie Žydoŭ u Palestynie, jakoje ad ich zusim niezaležnaje. Nia lepšaje ichniaje pałažeńnie i ŭ eŭrapejskich dziaržavach, asabliva ŭ tych, dzie ŭsieŭładna panuje nacyjanalizm dziaržaŭnaha narodu.

I. P.

Biełaruskaja chronika.

Narady BNA. U minułym tydni BNA (Biełaruskaje Narodnaje Abjednańnie) adbyło naradu ab sučasnym mižnarodnym i biełaruskim palityčnym pałažeńni. Pavodle čutak — budzie vydany adpaviedny kamunikat.

„Majovyja čytanki“ — pabierusku napisaŭ ks. V. Šutovič i prysłaŭ u Bieł. Kat. Vydaviectva, jakoje robić zachady ab nadrukavańni hetaj knižycy.

„Za Chrystusam na Kalvaryju“ — napisaŭ toj-ža ks. V. Š. Bieł. Vydaviectva maje namier vydać tak-ža i hetu knižycu.

«Калосьсе», biełaruski litaraturna-navukova-hramadzki kvartalnik, № 3(16) užo drukujecca.

«Хрысьціянства й Беларускі Народ». Pad hetkim zahałoŭkam Ks. Ad. Stankievič u čeść 950-hodździa jubileju Chryścijanstva ŭ Biełarusi piša pracu, jakaja budzie drukavacca ŭ „Chr. Dumcy“ i paśla vyjdzie asobnaj knižkaj.

Prajekty ab „Dniu Kultury“. Biełaruskaje hramadzianstva prajektuje sioleta naładzić „Dzień Biełaruskaj Kultury“. „Dzień“ hety maje być naładžany ŭ listapadzie, abo ŭ śniežni.

---

munistaŭ słužyć mnohaja za hety čas ich litaratura: hazety, žurnały, adozvy, knižki. Klasyčnym miž inšym prykładam hetaha słužyć brašura Alesia Horodockaha: „Як Беларуская Хадэцыя гандлюе крывёю рабочых і сялян“ (Вільня 1934). Brašura heta asnuta na afery Paŭły Karuzy, jaki niavyraznuju ŭ BChD ihraŭ rol, za heta byŭ vyklučany z partyi i ŭrešcie ŭciok u Saviety. Tam jon daŭ „pakazańni“ savieckim uładam ab sabie i ab BChD i na padstavie hetych „pakazańniaŭ“ napisana henaja brašura, poŭnaja źnievažajučych BChD niabylicaŭ, jaŭnaj iłžy i vydumkaŭ.

Druhim-ža typovym prykładam adnosinaŭ kamunistaŭ da BChD služa knižka Kuźniecovaj: „Политическия партии в Польше, Западной Белоруссии і Западной Украине“ (Минск 1935 Выд. Бел Акад. Навук). U hetaj knižycy, vydanaj — padčorkvajem, — Akademijaj Navuk! — BChD admalavana całkom falšyva, tendencyjna, złosna i źniavažliva.

Tymčasam adnosiny BChD da Hramady i da kamunistaŭ byli całkom inšyja, jany badaj susim nia vychodzili z ramak baraćby ideolohičnaj, prahramovaj.

„My jak da „Hramady“, — čytajem u „Bieł. Kr.“, — tak i da inšych biełaruskich kirunkaŭ (naskolki jany sapraŭdy biełaruskija), zaŭsiody adnosilisia biezstaronna i biez fanatyzmu. Dziela hetaha choć my pryncypova i nie zhadžajemsia z praletarskaj prahramaj „Hramady“, krytyčna adnosimsia da jaje „cialačaha“ zachopleńnia ŭsim, što dziejecca ŭ Radavaj Biełarusi i ŭvažajem jaje za niešta bolš sezonnaje, čym raźličanaje na zaŭtrašni dzień, adnak nia łaim jaje, što z nami hramadaŭskaja hazeta robić duža časta, ale biezstaronna i biaz hnievu vykazvajem svoj na jaje pahlad, a što ŭvažajem za svaju pavinnaść. Dyk i ŭ hetym vypadku ŭziać Hramadzie ŭ manapol ahulna-biełaruskuju spravu i falšavać ahulna biełaruskuju dumku pazvolić nia možam“.[1])

Ideovym epiloham i syntezaj adnosinaŭ miž BChD i Hramadoj (i kamunistami) jošć urešcie sprava Biełaruskaha Nacyjanalnaha K—tu ŭ Vilni. Kamitet hety isnavaŭ ad 1919 h. Łučyŭ jon u sabie ŭsie biełaruskija kulturnyja, ekanamičnyja i palityčnyja arhanizacyi, što pryznavali biełaruskuju nacyjanalnaść i patrebu biełaruskaj niezaležnaj dziaržaŭnaści. Hramadzie heta arhanizacyja była nie pad myśli i jana jaŭna išła da jaho źlikvidavańnia. Voś što ab hetym piša „Bieł. Krynica“:

„Biełaruski Nac. Kamitet ad času, jak papaŭ pad upłyvy „Hramady“, pierastaŭ być reprezentantam usich biełarusaŭ i da apośniaha času, u praciahu bolš jak hodu, nie sazvaŭ ani adnaho ahulnaha sabrańnia, nia hledziačy na toje, što pradstaŭniki niekatorych biełaruskich arhanizacyjaŭ ab hetym prezydyjum Kamitetu nia raz prasili. Dziela hetaha siabry Kamitetu Bieł. Chr. Demakracyi i Sial. Sajuzu, apirajučysia na zakonnych asnovach, zaprasili pradstaŭnikoŭ usich arhanizacyjaŭ i ŭstanovaŭ u Vilni na ahulny schod, jaki adbyŭsia 2 lipnia 1927 h. Z 13 zaprošanych ustanovaŭ i partyjaŭ źjavilisia na schod pradstaŭniki tolki ad nastupnych:

1) „Bieł. Krynica“ 8.XI.1926 № 35.

15-hodździe Biełaruskaha Choru R. Šyrmy, jak viedama, prypadaje sioleta. Jubilej hety biełaruskaje hramadzianstva źbirajecca naležna adznačyć. Mahčyma, što heta budzie spałučana z „Dniom Biełaruskaj Kultury".

Vystupleńni słaŭnaha biełaruskaha śpievaka. Šyroka viedamy słaŭny biełaruski śpiavak M. Zabejda-Sumicki, tenar Medyjolanskaj Opery, vystupaŭ u Polskim Radjo ŭ Varšavie: 15-ha, 17-ha (na Ameryku) i 21.IX sioleta. U hetych dvuch apošnich vystupleńniach byli miž inšym prapiajany dźvie biełaruskija pieśni: „Kupalonka" i „Kukavała ziaziulka". Budzie tak-ža piajać naš słaŭny mastak 7.X sioleta.

Biełaruski Adryŭny Kalendar užo vyjšaŭ z druku. Biełaruskaja knibarnia „Pahonia" zakazy pryjmaje ŭžo. Kalendar nadrukavany hraždankaj i časć łacinkaj.

Biełaruski Sialanski Kalendar (knižka, hraždankaj) užo apracavany i nieŭzabavie pojdzie ŭ druk.

Baćki Biełarusy! Vučycie svaich dziaciej čytać i pisać pabiełarusku!

Hrozny čas

Z pryčyny niamiecka-čechasłavackaha sporu

Niamiecka čechasłavacki spor uściaž raźvivajecca i pastupova viadzie da hroznaj jaho raźviazki. Pałažeńnie ŭ Čechasłavacyi z kožnym dniom mianiajecca i stanovicca ŭściaž hraźniejšym. Heta zhaniaje son z vačej eŭrapejskim dyplamatam, asabliva dyplamacyi anhielskaj, i stvaraje pahrozu całaj Eŭropie.

Paśla pramovy Hitlera. Na kanhresie niamieckaj nac.-sacyjalistyčnaj partyi ŭ Norynberhu, jaki faktyčna byŭ vialikaj demanstracyjaj azbrojenaj hitleraŭskaj Niamieččyny, kancler Hitler miž inšym skazaŭ, što kali nia vyra šycca karysna dla niemcaŭ u Čechasłavaččynie niamiecka čechasłavacki spor, dyk sudeckija niemcy znajduć svajo prava i abaronu ŭ Niamieččynie a niamiecki maršał Gering u svajej pramovie na hetym kanhresie adznačyŭ, što Niamieččyna nie baicca nijakaj blakady: ani mirnaj, ani vajennaj; niamieckija ŭkrapleńni na zachodniaj hranicy takija mocnyja, što praz ich nijaki praciŭnik nia projdzie, niamieckaja pavietranaja flota najsilniejšaja ŭ śviecie.

Kryvavyja zabureńni i vajennaje pałažeńnie ŭ Čechasłavaččynie. Apošnimi dniami, asabliva paśla pramovy Hitlera, u Sudetach Čechasłavacyi amal štodzień adbyvajucca kryvavyja zabureńni: niemcy ahresyŭna vystupajuć praciŭ Čechaŭ i dziaržaŭnaj ŭłady, jakaja ŭspakajvajučy bunty, karystajecca i aružžam. U rezultacie — zabityja i ranienyja. Dziaržaŭnaja ŭłada dziela ŭspakajeńnia buntaŭ abjaviła vajennaje pałažeńnie i zahadała mobilizacyju zapasnych małodšych hadoŭ. Niemcy abvieścili ahulnuju zabastoŭku i admovilisia jści ŭ čechasłavackija pałki ŭ vojska. Pavadyry sudeckich niemcaŭ vydajuć da narodu adozvy ab ahulnym damahańni pryłučeńnia Sudetaŭ da Niamieččyny.

Pasiarednictva Anhlii i daradčy hołas Musoliniaha. Kali napiaćcie ŭ Sudetach dajšło da vajennaha pałažeńnia, ab niamiecka čechasłavackim spory pačalisia aficyjalnyja pierahavory premjera anhielskaha ŭradu N. Čemberlena z niamieckim kancleram Hitleram. A ŭ hety čas čemberlenaŭska-hit-

---

1) Biełaruskaha Pas. Klubu, 2) Bieł. Chr. Demakracyi, 3) Bieł. Sial. Sajuzu, 4) Bieł. Instytutu Haspadarki i Kultury, 5) T-va „Pahonia", 6) Biełaruskaha katalickaha duchavienstva i 7) Bieł. drukarni im. Fr. Skaryny. Pa śćvierdžańni mandataŭ vyjaśniłasia, što źjavilisia 15 delehataŭ z liku zaprošanych 27, dziela čaho sabrańnie, jak pravamocnaje, zrabiła pieravybary".

„Dziela taho — piša dalej „Bieł. Krynica" — što pradstaŭniki niekatorych biełaruskich arhanizacyjaŭ, choć byli zaprošany, nie źjavilisia, ahulny schod pastanaviŭ daručyć prezydyjumu Bieł. Nac. Kamitetu źviarnucca da henych arhanizacyjaŭ i ŭstanovaŭ z prapazycyjaj prysłać svaich pradstaŭnikoŭ. Kab prydać abnoŭlenamu Nacyjanalnumu Kamitetu charaktar poŭnaha pradstaŭnictva ŭsich biełaruskich partyjaŭ i ŭstanovaŭ i ŭchilicca ad jakojkolečy adnastaronnaści, sabrańnie 2 lipnia nie adkidyvaje mahčymaści sklikać novaje ahulnaje sabrańnie, kali hetaha nieŭvajšoŭšyja, a ciapier zaprošanyja ŭ Nac. Kamitet ustanovy i partyi buduć damahacca".[1])

Hramada adnak adkinuła hetu prapazycyju i nia tolki nie ŭvajšla ŭ „novy" Nac. Kamitet, ale navat nie paddzieržyvała „staroha", katory, jak nia lubaja kamunistam nacyjanalnaja ŭstanova, źlikvidavaŭsia sam saboju i ciapier nia isnuje. Tradycyi i pryncypy daŭniejšaha Nac. Kamitetu, abjednyvajučaha ŭsie nacyjanalnyja biełaruskija hrupy, pieraniaŭ abnoŭleny Bieł. Nac. Kamitet, u jaki ŭvajšli bieł. partyi: BChD, Sielsajuz i Pravasł. Dem. Abjadnańnie sen. Bahdanoviča.

Hałoŭnaja rol u henaj važnaj spravie naleža BChD. Heta pradusim dziakujučy jej astaŭsia dalej isnavać Bieł. Nac. K-t u Vilni, jak asiarodak biełaruskaj palityčnaj i kulturnaj niezaležnaj dumki, až da 25.V.38 h., kali polskimi administracyjnymi ŭładami byŭ zakryty. Hramada pierastała isnavać. Časć pajšła ŭ kamunisty, časć uznoŭ škiravatasia na polskaje ŭhodnictva. BChD dalej pajšła biełaruskaj darohaj, a za jej i nacyjanalnaja častka hramadaŭcaŭ.

§ 5. — BChD i vybary ŭ Polski Sojm 1928 i 30 h.

Vybary ŭ Polski Sojm mieli zaŭsiody dla Biełarusaŭ važnaje palityčnaje značeńnie: jany ažyŭlali palityčnuju baraćbu partyjaŭ i vykazvali ich pracazdolnaść i ŭpłyvy ŭ narodnych masach. U pieršy Polski Sojm, jaki tryvaŭ ad 1919 da 1922 h i jaki byŭ sojmam ustavadaŭčym, Biełarusy jašče na vybary nia jšli.[1]) Byŭ heta čas, kali jašče niaviedama

1) „Bieł. Krynica" № 28, 8.VII.1927.

1) Darečy tut budzie ŭspomnić nastupnaje. Vybary ŭ Polski Ustavadaŭčy Sojm adbylisia 15.VI.19. Ja tady prabyvaŭ vikarym u Drahičynie, Bielskaha pav. Narod damahaŭsia, kab ja kandydavaŭ u Sojm. Ja zhadziŭsia. Miascovyja ludoŭcy pastavili mianie na druhim miescy śpisku № 5, (vokruh № 34, Bielski pav.), jaki nazyvaŭsia: „Lista od grupy ludu pracującego na Podlasiu". U tym-ža vokruzie była tak-ža „Lista Narodowa" № 2, na jakoj kandydavaŭ na pieršym miescy ks. St. Maciejevič z Vilni. Voś-ža z pryčyny majej kandydatury polskija nacyjanalisty padniali kryk i kaścielnyja sfery zmusili mianie zračysia svajej kandydatury, kab nia psuć im Budučy tam u sensie biełaruskim całkom adzinoki, ja nie rašyŭsia na boj sa śpiskam № 2 i kandydaturu svaju źniaŭ.

leraŭskich pierahavoraŭ dyktatar Italii Musolini drukuje ŭ hazetach svoj artykuł, u jakim dakazvaje patrebu raźviazańnia nacyjanalnaj prablemy ŭ Čechasłavaččynie ahułam—prablemu słavackuju i vuhorskuju, taksama, jak i niamieckuju darohaj plebiscytu

Česki ŭrad i Henlein. Paśla taho jak Henlein admoviŭsia mirycca z čechami navat na tych varunkach, jakija sam vystaviŭ u viedamaj svajej pramovie u Karłavych Varach, a ciapier adkryta pačaŭ damahacca pryłučeńnia Sudeckaha vokruhu da Niamieččyny, česki ŭrad pierastaŭ z Henleinam hutaryć, uvažajučy jaho za zdradnika svaje dziaržavy—Čechasłavaččyny. Prakuratura čechasłavackaja pastanaviła Henleina aryštavać, ale Henlein, razam z svaimi supracoŭnikami ŭciok u Niamieččynu. Adnačasna z hetym českija ŭłady začynili partyju Henleina sudecka - niamieckuju.

Plan padziełu Čechasłavacyi na kantony. Niamiecka-čechasłavacki spor, jaki ŭstryvožyŭ usiu palityčnuju Eŭropu, pavodle planu anhielskaha dyplamata Runcimana, jaki niadaŭna specyjalna ŭ Čechasłavacyi daśledžvaŭ žyćcio h. zv. nacyjanalnych mienšaściaŭ, maje być vyrašany administracyjnym padziełam čechasłavackaj respubliki na kantony.

Niamieckaja etnahrafičnaja terytoryja, pavodle planu Runcimana, maje być razdzielena na try niamieckija departamanckija vokruhi — kantony. Hetyja kantony mieli-b terytoryjalnuju i administracyjnuju aŭtanomiju. U hetych okruhach čechi i inšyja nacyjanalnyja mienšaści mieli b takija-ž pravy, jak niemcy ŭ českich nacyjanalnych akruhach. Na hetkija vokruhi byli-b padzieleny ŭsie terytoryi, zasielenyja čechami, słavakami i vuhorcami. Usie hetyja vokruhi vysyłali-b svaich pasłoŭ u ahulna-dziaržaŭny parlamant. Centralnamu ŭradu padlahali-b spravy — abarona dziaržavy, finansy i zahraničnaja palityka. Ale ci z hetaha što vyjdzie—niaviedama. Hitler, a za im i českija niemcy, žadajuć plebiscytu, na što česki ŭrad nie zhadžajecca. Napružańnie z hetaj pryčyny ŭ Čechasłavacyi dalej vialikaje.

U Litvie

Nacyjanalnaje śviata. Litoŭski narod aprača śviatkavańnia dnia abvieščańnia niezaležnaści Litvy ŭ lutym, śviatkujuć tak-ža dzień nacyjanalnaha śviata 8.IX kožnaha hodu. Sioleta śviatkavańnie ŭ hety dzień adbyłosia duža ŭračysta, jak u Kaŭnasie, tak i pa ŭsim krai. Asablivaściaj sioletniaha śviatkavańnia było toje, što prymaŭ u im ŭdzieł razam z inšymi dyplamatami i polski pasoł Charvat.

Sojm litoŭski pačaŭ svaju vosieńskuju sesiju 16 h. m. Na pieršym pasiedžańni Sojmu havaryŭ premjer lit. ŭradu Ks. Mironas. Zaklikaŭ jon da nacyjanalnaj jednaści i zajaviŭ, što ŭrad budzie ŭspamahać Sojm u jahonaj pracy. Na paradku dnia: dziaržaŭny biudžet i reforma administracyi.

Dreva ŭ Litvie zakupiła anahdaj Niamieččyna na sumu 5 miljonaŭ litaŭ.

550-leccie chrostu Litvy. 550-yja ŭhodki pryniaćcia Litvoj chryścijanstva abchodzić budzie parafija Daugi.— Treba adznačyć, što Daugi heta najstaršaja litoŭskaja parafija.

Sajuz Litoŭskich Piśmieńnikaŭ u Koŭnie ab Litoŭskim Navukovym T-vie ŭ Vilni. „Aidas" z 2 h. m. padaje, što Sajuz Litoŭskich Piśmieńnikaŭ u Koŭnie pastanaviŭ ničoha nie pieravodzić z polskaj litaratury na litoŭski jazyk datul, pakul polskija ŭłady nie adčyniać zakrytaha Litoŭskaha Navukovaha T-va ŭ Vilni.

---

było, što budzie z biełaruskimi ziemlami, jakija było zaniaŭšy polskaje vojska. Zatoje ŭ Sojm, jaki tryvaŭ ad 1922 da 1928 h. Biełarusy na vybary pajšli ahulnym biełaruskim frontam, da taho ŭstupiŭšy ŭ blok nacyjanalnych mienšaściaŭ. Pieramoha, jak skazana ŭ papiarednich paragrafach, była bliskučaj. Bliskučym, možna skazać, byŭ i razvoj biełaruskaj palityčnaj pracy ahułam, a tak-ža i pracy Biel. Chr. Demakracyi. U hetym peryjadzie, jak bačyli my, adbyvałasia dziejnaść Hramady, a tak-ža abnaŭleńnie BChD i ŭhłybleńnie jaje dziejnaści. Ažyviłasia tak-ža niamała BChD i padčas vybaraŭ nastupnych: u 1928 i 1930 h, choć, jak ubačym nižej, vyniki jaje ažyŭleńnia, pracy i palityčnaj baraćby navonki ŭ vočy nia kidalisia.

Hałasavańnie ŭ novy Sojm adbyłosia 4.III.28, a ŭ Senat 11.III.28. Na vybary jšli: BChD, Sialanski Sajuz i Pravasłaŭnaje Demakratyčnaje Abjednańnie. 28.XII.28 hetyja hrupy sklikali Žjezd i rašyli na vybary iści z inšymi nacyjanalnymi mienšaściami: z Ukraincami, Žydami, Niemcami; litoŭcy i na hety raz ad vybaraŭ ustrymalisia. Z hetaha bloku prajšło 2 biełaruskich pasłoŭ chadekaŭ z Śviancianskaha vokruhu. Raniej byŭ tolki adzin. Chadeki tut takim čynam vyjhrali, ale ahułam Biełarusy prajhrali. Praŭda, prajšli biełaruskija pasły ŭ Sojm i Senat i z inšych śpiskoŭ i dziela hetaha lik biełaruskich pasłoŭ i senataraŭ ahułam i ciapier nia byŭ mienšy, jak u Sojmie papiarednim, ale heta ŭžo byli ludzi roznych palityčnych kirunkaŭ, a časta i susim „biaz kirunkaŭ" i siła ich maralnaja i palityčnaja była ŭžo značna słabiejšaj. Adnak i biel. chadeki nia doŭha mieli dva mandaty. U Śviancianskim vokruzie dziela niejkich pryčyn vybary z 4.III.28 byli skasavany. Adbylisia novyja 13.VII.1930 h. U hetych vybarach biel. chadeki ŭžo atrymali tolki adzin mandat.

U Lidzkim vokruzie numar śpisku Nac. Mienšaściaŭ byŭ dziela „farmalnych" pryčyn tak-ža skasavany. Pieravybary adbylisia 25.V.30. Blok nie atrymaŭ ani adnaho mandatu. Hod 1929 dla BChD prajšoŭ pad znakam baraćby za biełaruskaść na froncie relihijnym u źviazku z kanfliktam BChD z duchoŭnaj katalickaj uładaj i pad znakam baraćby ahułam za pravy ŭ biełaruskim nacyjanalnym žyćci.

Hod 1930 prynios novyja vybary. Sojm i Senat z 1928 h. byŭ raspuščany i 16—23.XI.1930 h. naznačany novyja vybary. Da hetych vybaraŭ BChD prystupaje ŭznoŭ z Sialanskim Sajuzam i z Pravasłaŭnym Dem. Abjednańniem. Z nacyjanalnych mienšaściaŭ razam z Biełarusami jduć užo tolki Ukraincy Vynik vybaraŭ susim drenny. Z biełaruskich ziemlaŭ nie prachodzić ani adzin pasoł. Adzin tolki biełaruski pasoł prachodzić ukrainskimi hałasami.

Hetkija vyniki vybaraŭ nie aznačajuć zaniku biełaruskaha ruchu ahułam, a razam i BChD. Naadvarot — ruch hety značna vyras i raźviŭsia. Pryčyny niaŭdačy byli tut susim inšyja.

Na vybary ŭ 1928 h. Biełarusy pajšli nie ahulnym śpiskam, a niekalkimi. Palityčnaja ŭ Biełarusaŭ dyferencyjacyja ŭ źviazku z dziejnaściaj Hra-

Doma pabiełarusku, a ŭ ludziach papolsku.

Haduciški. Ciapier dajecca kała nas zaŭvažyć voś što: siarod hramadzian starejšych jość takija, što siabie ličać pałakami i pachodžańnia šlachockaha; choć jany ŭ svajej chacie havorać pabiełarusku, ale vyjšaŭšy na viosku, ci ŭ miastečka zaŭsiody starajucca havaryć papolsku. Na ich hledziačy i moładź častkova taksama čurajecca svajej rodnaj movy: ci to na kirmašy, ci na viečarynie starajecca havaryć papolsku Ale heta mova vyhladaje ŭ ich tolki kalečańniem jazyka i aśmieškaj dla druhich, bo havoračy papolsku, chłapiec ci dziaŭčyna, aboje až spaciejuć ad takoj movy i pierakručavańnia jazyka Voś-ža kińma stydacca svajej movy, jak havorym u svajej chacie, tak havaryma i ŭsiudy! Nie pakidajcie svajej rodnaj movy biełaruskaj, kab nia ŭmiorli — kazaŭ Fr. Bahuševič.

J. L.

Piechatoj z Sakołki ŭ Čornuju Viosku.

Z Sakołki ŭ Čornuju Viosku prajšcisia zabalać nohi. Dla mianie padarož heta była vielmi pryjemnaj. Tut napatkaŭ ja vioski: Gieniušy, Straža i Bukšteli. Gieniušy raskalanizavanyja i pry šasie raskinutyja, słaŭnyja tym, što z hetaj vioski vyjšaj ks. Baroŭski, da biełarusaŭ prychilny. Vioska Straž prytuliłasia da rečki Sakołdy, pad samym vialikim lesam, u najpryhažejšym kutočku tutejšych akolicaŭ. Siudy hetaha leta až z Varšavy pryjaždžaŭ stralecki aboz, samaja śmiatanka adukavanych ludziej. Jany adrazu paprasili z Sakołki ksiandza, starastu i kamendanta. Zrabilisia paśviaciny abozu. Abožniki kaniešnie chacie li naviazać kantakt z tutejšymi žycharami biełarusami. Kožny viečar jany raskładali vialiki ahoń i prasili da siabie sialan i viaskovuju moładź. Ja nie skažu, kab heta łučnaść ich z nami była naturalnaja i ščyraja. Biełarusy tudy jšli tolki dziela vietłaści.

Z dziesiać kilametraŭ u les — tam užo razłažyłasia vioska Bukšteli, duža spakojnaja i bahataja vioska ŭ lesie. Hryboŭ i jahadaŭ tut davoli! Adhetul užo blizka Čornaja Vioska. Usio žyćcio u Bukšteli idzie z Čornaj Vioski.

Č. V.

Vilenskaja chronika.

Litoŭski kansulat maje być niezadoŭha adčynieny ŭ Vilni, a tak-ža i ŭ Gdyni.

Pikiety pry žydoŭskich kniharniach. Pry žydoŭskich kniharniach, spačatku školnaha hodu, kali moładź masava zakupłała padručniki, stajali pikiety (straž) i chryścijan u žydoŭskija kniharni nia puskali. Hazety pisali, što žydoŭskija kniharni z hetaj pryčyny mieli značnyja straty.

Vilnia razbudoŭvajecca. Sioleta, akramia budynkaŭ kazionnych, u Vilni budujucca kala 50 pryvatnych damoŭ muravanych i 80 — draŭlanych. Da pałovy vieraśnia skončana ŭžo budynkaŭ muravanych i 60 draŭlanych.

60 tys. zapamohi na dabradziejnyja ŭstanovy vyznačyŭ mahistrat za minuły miesiac.

№ 43 „Viln. Žodis“ byŭ skanfiskavany za cely rad artykułaŭ.

---

mady jaŭna pierabrała mieru. Da taho biełaruskaje nasielnictva było napałochana aryštami hramadaŭcaŭ, nad jakimi jakraz u časie pradvybarnaj akcyi raspačaŭsia praces u Vilenskim Akružnym Sudzie i dziela hetaha bajałasia aktyŭna i adkryta pracavać dla vybarnaj spravy.

Napałochany byli niamała spravaj Hramady, uzrostam i aktyvizacyjaj biełaruskaha ruchu tak-ža i administracyjnyja polskija ŭłady, jakija z biełaruskimi apazycyjnymi śpiskami viali rašučuju baraćbu. Baraćba, jasnaja reč, była niaroŭnaja. Z vybaraŭ Biełarusy musili vyjści i vychodzili silna patrapanyja.

U źviazku z vybarami ŭ 1928 h. byli masavyja aryšty biełaruskich vybarnych pracaŭnikoŭ. Siarod aryštavanych było niamała siabraŭ BChD., jak J. Šutovič, M. Halas, V. Čaplinski, P. Paškievič, J. Žabinski, A. Žabinski, M. Ościk, M. Dvarecki, S. Hryb, J. Bułyha, A. Kraŭčonak i inš. Usim im zakidałasia prociŭdziaržaŭnaja akcyja. Pa vybarach, viedama, ich usich zvalniali, bo nijakaj prociŭdziaržaŭnaj akcyi jany nie viali. Ab usim hetym vidacca z „Bieł. Krynicy“ za 1928 h.

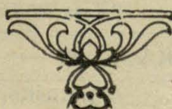
Da pryčyn spryjaŭšych niaŭdačy ŭ vybarach u 1928 h. Biełarusam ahułam, a razam i BChD treba tak-ža zaličyć asobna fakt skasavańnia śpisku Bloku Nac. Mienšaściaŭ u Lidzkim vokruzie, dzie na adnym z pieršych miascoŭ kandydavaŭ i pradstaŭnik BChD i dzie šmat było dadzienych na ŭdaču, bo hety vokruh u sensie biełaruskim i chadeckim ličyŭsia adnym z macniejšych. Skasavany tut byŭ hety śpisak, jak užo skazana vyšej, z pryčyn „farmalnych“.

Nia spryjała ŭdačy ŭ vybarach Biełarusam, idučych u Bloku Nac. Mienšaściaŭ i toje, što hetyja mienšaści — Žydy i Niemcy, — apračа Ukraincaŭ, jakija jašče trymalisia salidarnaści i apračа Litoŭcaŭ, jakija ahułam učaśćie ŭ vybarach nia pryjmali, — viali ŭžo ŭhadovuju palityku.

Na vybary ŭ 1930 h. jšoŭ pro-ŭradavy tak zv. Biespartyjny Blok, z jakim, jak z pro-ŭradavym, baraćba Biełarusam była susim nie padsiłu. Voś-ža, nia dziva, što pry takich abstavinach Biełarusy byli biazsilny.

Uvodziła tak-ža dezarhanizacyju i źmianšała vybarnuju aktyŭnaść asabliva ŭ radoch BChD vystupleńnie prociŭ jaje ŭ 1928 h. duchoŭnaj katalickaj ułady, dalej — sudovaja sprava ks. V. Šutoviča (skasavana na padstavie amnestyi 15.XII.28), pazbaŭleńnie ŭ tym-ža časie ks. J. Rešecia pasady prefekta ŭ dziaržaŭnaj vučycielskaj seminaryi ŭ Biełastoku, zasudžańnie (24.I.1930) biełaruskich kaścielnych śpievakoŭ z Žodzišak St. Hryba na 9 miesiacaŭ i M. Jarmaka na 4 miesiacy vastrohu i t. p.

U nastupnych 1935 h. vybarach u Polski Sojm i Senat Biełarusy ahułam, a ŭ ich liku i chadeki, z pryčyn ad ich niezaležnych učaścia nia pryjmali.

Z USIAHO ŚVIETU

Z Polščy.

Ludoŭcy pry vybarach u Sojm i Senat učaścia brać nia buduć. Voźmuć zatoje ŭčaście ŭ vybarach samaŭradavych. Toje samaje, pavodle niaspraŭdžanych dahetul čutak, majuć zrabić polskija sacyjalisty (PPS), a tak-ža ukraincy.

Nacyjanalnaści ŭ Polščy. Pavodle statystyki (spis nasielnictva ŭ 1931 h.) 22 miljony nasialeńnia ŭ Polščy padało, jak baćkaŭskuju movu — movu polskuju, *a 10 miljonaŭ nasialeńnia padało inšuju movu.* Hetyja ličby, jakich adnosiny zamykajucca 22:10, dakładna ilustrujuć pryblizny stan nacyjanalnych siłaŭ, jaki rašuča piarečyć polskim nacyjanalistyčnym ćvierdžańniam.

Kali bližej pryhladziecca da hetych 22 miljonaŭ polskaha nasielnictva, dyk i ŭ hetym liku znajdziecca jašče nievialikaje razdrableńnie. Biaručy dakładna — na 21.903.400 žycharoŭ, što padali siabie za palakoŭ, było tolki 20.333.300 r.-katalikoŭ. Rešta — paŭmiljona pravasłaŭnych, paŭmiljona hreka-katalikoŭ i inšych vieravyznańniaŭ. Razam — 1 660.100 žycharoŭ. Paśla hetaha polskaha nasialeńnia ŭ Polščy naličvajecca 20 miljonaŭ. Druhoje miesca pa Palakoch zajmajuć Ukraincy — 4 miljony z pałavinaj, treciaje Žydy — 3 miljony, čaćviertaje — Biełarusy, dalej — Litoŭcy, Niemcy i inšyja. Ahułam nasialeńnia ŭ Polščy ŭ 1931 h. było 32 miljony. Hetak u śviatle ŭradavaj statystyki vyhladaje nacyjanalnaja struktura ŭ Polščy.

Z zahranicy

U Hišpanii i Kitaju apošnim časam ničoha asabliva nia zdaryłasia.

Pahanstva ŭ Niamieččynie nie prymajecca. Nie zvažajučy na padtrymańnie ŭradam prapahandy pahanstva ŭ Niamieččynie, siarod moładzi jano nia prymajecca. Pavodle statystyki va ŭsich školach u Niamieččynie 98 proc. vučniaŭ vyznaje chryścijanskuju relihiju.

Araby apošnim časam uzmahli svaju paŭstanckuju rabotu da niabyvałych dahetul raźmieraŭ. U miascovaści Ramallah u piatnicu 16.9 cały dzień tryvała rehularnaja bitva arabaŭ z anhlickim vojskam. U bitvie, u jakoj pryjmali ŭčaście 13 anhlickich samalotaŭ, zhinuli 140 arabaŭ, rešta raźbiehłasia pa akaličnych horach. — Mienšyja spatyčki na paradku dnia. Što-dziennym tak-ža źjaviščam ciapier źjaŭlajecca pierarezyvańnie paŭstancami telefaničnych i telehrafičnych pravadoŭ, tak što palestynskija harady celymi dniami stajać adciatyja ad śvietu. Pomač arabam jaŭna prysiahajuć arabskija plamiony z Afryki. Anhličanie-ž, dla ŭtrymańnia paradku ŭ Palestynie pasyłajuć tudy z Indyj novyja vajennyja addzieły ŭ sile dvuch pałkoŭ kavaleryi i troch bataljonaŭ piechaty. — Araby biazmiłaserna stralajuć tych svaich bratoŭ, jakija pracujuć tajna ŭ anhlickaj palicyi.

Paštovaja skrynka

A. N. Hetak šmat dzie robicca. Musim barocca z hetaj ahidaj usimi siłami. Patrebnyja numary našaha časapisu pasyłajem. Usio inšaje znajdziecie ŭ liście.

A. P. 9,20 atrymali i padzialili pavodle vašaj voli. Dziakujem za dobryja pažadańni. Budziem duža ŭdziačny, kali sioje-toje dy ćyrknicie nam ab biełaruskim u vas žyćci.

Ks. V. Š. Heny racept pieradali. Z inšych pastarajemsia skarystać.

Ž. A. Atrymali, nie skarystajem, nie padchodzić.

I. K. Pad hetkaj viestkaj treba padpisacca, a jak vy baiciosia, dyk i nie nadrukujem.

U. A. Pryvatna treba vučycca, na toje isnujuć biełaruskija knižki i hazety.

P. K. Jubilej ušanujem choć tym, što nieŭzabavie raspačniom drukavać pracu Ks. Ad. Stankieviča — „Хрысьціянства й Беларускі Народ."

I. L. Ab majovych čytankach dumjaem, užo rukapis majem, napisaŭ Ks. V. Šutovič. Mo' na viasnu i nadrukujem, kali Boh pamoža.

Žarty.

*

— Ci čuła, vaspani, što ciapier sabak biez namordnika nia možna j na dvor vypuskać?

— Tak, tak — usio na sabak; a na ludzkich brachunoŭ dyk i radački niama!

*

— Skolki vam, panie advakat, za abaronu?

20 załatovak i tolki zatym, što dobra znaju vašaha baćku.

— Dziakuj Bohu, što vy nia znajecie majho dziedа!...

„Chr. Dumka" vychodzić: 1, 10 i 20 kožnaha miesiaca.

Padpiska na hod — 3 zł., na paŭhodu — 1 zł. 50 hr., na try miesiacy — 75 hr. Cana asobnaha numaru — 10 hrašoŭ.

Adrys Redakcyi i Administracyi: Vilnia (Wilno), Zavalnaja vul. № 1—2.

Adkazny redaktar V. JERMAŁKOVIČ — Vydaviec KS. AD. STANKIEVIČ

Biełaruskaja Drukarnia im. Fr. Skaryny, Vilnia, Zavalnaja vul. № 1.